

Telšių rajono savivaldybės Karolinos Praniauskaitės viešoji biblioteka

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

Parengė bibliotekos Inovacijų ir mokymo centras
Loreta Gedeikienė – vyr. bibliotekininkė viešiesiems ryšiams
Erika Bytautienė – Inovacijų ir mokymo centro vedėja

2022

2022 – ŽEMAITIŲ KALBUOS METĀ!

TELŠIŲ RAJ.
KAROLINOS PRANČIŠKAITĖS
VIEŠOJI BŪKLĖ

Telšiai rajono savivaldybė

TELŠIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖ 2022-UOSIUS PASKELBĖ ŽEMAIČIŲ KALBOS METAIS!

Žemaičių kalbos metų minėjimo programos rengėjai akcentavo pagrindinį tikslą – išliekamąją minėjimo vertę. Nuspręsta programą orientuoti į žemaičių kalbos vartojimą savivaldybėse, mokyklose, darželiuose, viešojoje erdvėje, skatinti šeimas ją vartoti namuose, kalbėti su vaikais, šiuolaikinėmis patraukliomis priemonėmis skatinti vaikus mokytis ir kalbėti žemaičių kalba.

Numatyta daug iniciatyvų ir renginių: Didžiosios Žemaičių sienos puošyba ir dekoravimas, Žemaičių vienybės dienos minėjimas – Žemaičių festivalis „Patria una“, planuojama Žemaitijos vėliavos ir heraldikos naudojimo sklaida Žemaitijoje, tradicinė Didžioji žemaičių talka „Vykinto miesto“ teritorijoje, pedagogų kvalifikacijos tobulinimo kursai „Žemaičių istorija, kalba, kultūra“, numatoma išleisti du leidinius žemaičių kalba ir kt.

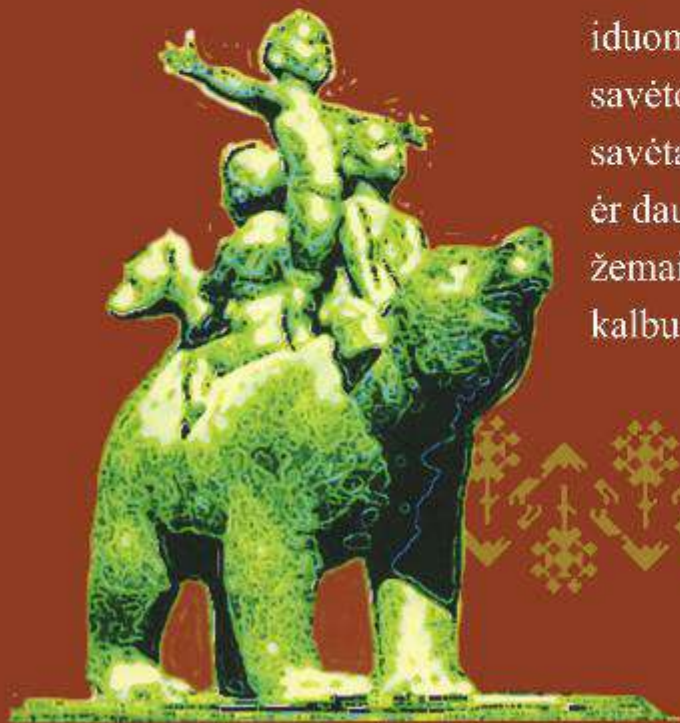
Mūsų biblioteka, įsiliedama į šią iniciatyvą, penktadieniais skelbė rubriką „2022 -ieji – Žemaičių kalbos metai“. Tai žemaitiški posakiai, žodžiai ir jų reikšmės, mįslės, žaidimai, eilėraščiai, viktorinos...

2022-ieji – Žemaičių kalbos metai

Šįkart siūlome paskaityti humanitarinių mokslų daktaro, docento Juozo Pabrėžos minčių iš jo mokslo monografijos „ŽEMAIČIŲ KALBA IR RAŠYBA“:

„Mona vėns miegstamiausiu puosakiu, katrou pats eso ožrašės Žemaitijuo, ir tuoks: „Poudo ožsėvuožės, buobas nasorasi!“ Tas puosakis mon ir kap omžėns primėnėms, ka rėk atsėvuožtė, atsėvertė ėr darītė sava gimtājam kraštou gerus darbus. Eso švėntā isėtėkėnės, ka ėr pasauliou, ėr aplinkėnėms, ėr artėmėsėms, ėr patis sau būsem iduomesnė, prasmingesnė, tortingesnė ne standartėnio vėinuodomo, vuo kāp tīk savėto skėrtingomo. Mums, žemaitėms, vėns ėš tuokiū kertiniu ėr pamatiniu tuo savėta skėrtingoma kūliu (akmėnū) ir gīva žemaitiu kalba, anuos poikiuosės tarmės ėr daugībė spalvingu šnektū šnektieliu. Torio vilti, ka ta kninga padies pakeltė žemaitiu kalbuos kultūra, ėšsauguotė anuos savasti, parīskintė ėr primintė tuos kalbuos ėšskėrtėnoma, stiprībė ėr gīvībė.“

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

ŽEMAITOKU ŽAIDĒMS „RAGANELĒ PAMUOTELĒ“

Vēsē vakā sostuo rato, vēdorie stuov Raganelē. Vēins saka:

– Raganelē, pamuotelē, douk adatelē!

Raganelē klaus:

– Vo kou darysi?

– Maišieli siūso.

– Kam tas maišielis?

– Akmenelems neštē.

– Kam tēi akmenelē?

– Peilelems galoustē.

– Kam tēi peilelē?

– Raganelē pjautē!

Vakā ēšsēlaksta, vo Raganelē gauda. Katrou sogaun, tas y Raganelē!

(Ēš kningelēs „Žemaitoku žaidamē žaidēmā“)

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

ŽEMAITĒŠKS ANEKDUOTS

Vuo a žēna, tamsta, kon dara suvalkietis, aukštaitis, dzūkielis, žemaitis, ka anīms paruada špīga?

Suvalkietis, tuoks išlaikīts, ramos žmuogos, išvīdēs ton špīga, moštēis nepoul, bet vēsos īsētēmpēs ēštratēn:

– Kvailas kaip čebato aulas!

Aukštaitis jau nebišlaika – tam, katras paruođē špīga, kert i ausi ēš dešīnies.

Dzūkielis baise gers žmuogos, bet dar karštīesnis ož aukštaiti, tudie kert ē ēš dešīnies, ē ēš kairies.

No, ruoda špīga žemaitiou.

Tas veiziejē, veiziejē, veiziejē... ē ēšsteniejē:

– A tata mon ruoda?..

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

Tēlainis
Latvijas Tautas
Mākslas Muzejs
Rīga, Kallitāle

Tēlainis
Latvijas Tautas
Mākslas Muzejs
Rīga, Kallitāle

OŽGAVIENĒS ŽEMAITĒJUO

Tēn, Žemaitējuo,
pro gelstontē karkla vērsūnēs
ēš rīta vingoriou dūmā,
pakvimp blinās, skanomās,
pri doru sobēld atiejūnā,
ēšvertē kailiu kaltūnus,
sējuonās margās, keporiem,
platēs veizuolās, sriebtoviem.

Miežetienē Regina, platelēškē

Ēš kningas „Cīrulielis“ (žemaitiu kalbuos skaitēniū kningēlē vākams, anuos sodarītuos Untulis Edmunds)

Liūlioun nokarosēs krūtēs –
Muorē vežēmē sokas,
kad metā veislingē viel būto –
dounas, medaus netrūkto...
Baladuoses par dēina velniokā,
cēguonēs so raganu bortās
žēima ēš kēima varīs,
pavasare dūmo pakvēps
na tik Žemaitējuo!

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

1918 m.
Kovo 11-oji Lietuvos
valstybės atgimimo diena

1918 m.
Kovo 11-oji Lietuvos
valstybės atgimimo diena

ŽEMAITEMS

Čė mes esam – umžiu omžės.
Pārējē par mumis vilniū vilnis.
Ir aukliejē, i muokė čė vėsēp,
I ruskius, i lėnkus vertė, –
Bet kas buvuom, tas i lėkuom –
Rimtė, užsispirė, kėitė,
Kap tēi kūlē šalēp keliū;
Svetēmėms – kap ašaka gerklie.
I kap brunginībė dēdžiausējė,
Tēp kap duora muotina kūdiki,
Savōjē žemē i kalba mīliejuom –
Neturiejuom nieka vertesnė.
Ne už dėmuntus, ne auksus
Nieks nupėrkės nebūtom anū,
Ne joudžiausė baisė jiego
Pasigruobės ar atiemės.

Neblėks kalbuos – mūsu neblėks!
Lėksem tik pasaulė klajūnā –
Be garbies, be švėntū vardū,
Tievus pruotievius užmėršė...
Unt tuo – junto – krīpst, bet vēstėik
Kap užborts – švėnčiausė tēko:
Tuokės vilnis išturiejē, –
Niekumet išnīktė negalem!

*Gėrdienis Aleksos Stanisluovs
Vilniou, 2004-09-17
www.zemaiciukalba.lt*

Loretas Gedeikienis puortėgrapėjė

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

ŽEMAITIŲ VALGĖ CIBULĪNI

Reik dviejų sėlkių galvū, cėboliu, smetuonas, vondens, mėltu, pėpėru, droskas.

Sėlkių galvas pavuoliuoti ė mėltus ėr kepti ont ungliū. Kap ėškeps, sėlkių galvas, cėbolos, pėpėros laba sotrinti. Smetuona soplaktė so virinto vondeniu (līgiuom dalim) ėr somaišīti so sėlkiem.

Viskon parkuoštė par sėitoka. Ėškuošta skinstėma valgītė so karštuom bolviem.

(Ėš kningas „Pasmuokėvuok, kėp skanė“)

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

Žemaitēška kava

Augīndava tuoki augala – cikuoriji (arba kitēp trūkažuoli).
Anuos šaknis supjaustīdava ēr sudžiuovīndava, ka būtom grozdi.
Virīndava vundinie, paskiau īpēldava pēina. Pavérēndava.
Būdava skani rusvuos spalvuos kava.

(Ēš kņingas „Pasmuokavuok, kāp skanē“)

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

ŽEMAITĖ SĀKA...

- ✓ Lėižuvis skaudiesnis ėr ož vuotega.
- ✓ Jouduo žemie balta douna aug.
- ✓ Vėina jaunistė dīgstont, kėta žėlstont.
- ✓ Kor šou lak, tèn ėr luo.
- ✓ Brazd kap biesos pu kaulinīčė.

Iš J. Pabriežas kningas „Žemaičių kalba ir rašyba“

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

Atēn žemaitis ī stuoti ēr klaus, kumet
ēšvažioun greitasis traukinīs ī Vēlnio.
– Ož kuokiuos adīnas, – atsakē budintē.
– Še kad nuori! Ēr greitoms tuo traukēnē...

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

Vėina dėina lėtos lėn,
Kėta – švėit viel saulė.
Je liūdietė nepatink –
Gali kartās džiaugtėis.

Vėsė takā bieģ pėrmėn,
Tiktā mintiū – atgal.
Žmuonis tuokėi sosėtink,
Bet sostuo juk retā.

Dėinu ėlgis kiaurā kint,
Metā juk neligo metams.
Gerā šėrdės ka nušvint
Jausmū šėltās spektrās...

ŽVAGINIS DUONATS

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

PASTEBIEJĒMĀ

- * PATI NELAIMINGIAUSĒ TA SIEKLA,
KATRA SODĪGST NE SAVA ŽEMIE.
- * PATI GRAŽIAUSĒ TA KVIETKA,
KATRA ŽĪD SVETĒMAMĒ DARŽELIE.
- * PATĒS AUKŠTIAUSĒS ĪR TUOS
DRUOBĪNAS, KATRUOMS GALI
ĒLĒPTĒ I MIENESIELI.
- * NET PATS GALINGIAUSIS KARALIOS
NEGAL MĒZERĒJUOMS PAVALDĒNEMS
OŽDRAUSTĒ MĪLIETĒ BAISĒ GRAŽĒ
SAULIELĪDĒ. TAMĒ Ē PASĒRĒIŠK
GALINGŪJU BEJIEGĒŠKOMS.

Untulis Edmunds
Skouds

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

Žemaitē sāka...

- * *Vuo kam tas nogarkaulis
rēkalings – a ka kramē i
kelnēs naikrēsto?*
- * *Ta buoba ir velnē nešta
ēr pamesta.*
- * *Vēina varna nu mēita,
kēta i vēita.*
- * *Navaipīkes kap biesos
priš žaibus.*
- * *Kor laki, tèn ēr luok.*
- * *Žemē – na tik maitintuojė,
bet ēr terbū ožkabintuojė.*

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

ŠATRĖJĖ

Ka ožlėpau ont tuo kalna,
moni apguobė dongos,
priartiejės sava gruožībė.

Bovau lėngva – ruodos, pašuoksio
ēr lieksio vėrš laukūm, kalvūm,
guoju, opiu, žmuoniūm gīvenėmu...

Nospīrosi varga kap klumpius,
palėdosi plaukus, nersio
i dėdėlė džiaugsma pėlnatvė.

Mosiet, tēp priš tūkstantius metu
vėrš tuo kalna lakiuojė raganas.

DŽERVĪENĖ TEKLĖ
„Žemaičių žemė“, 2022 m., Nr. 10

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

Šēs metās šešēs Žemaitėjējēs savēvaldībēs 2022 metus īr paskelbosēs Žemaitiu kalbuos metās.

Telšiūs, Dēdiuojie Žemaitiu sėينو, šiū metu lėipas 13 dėina (Žemaitiu tautuos vēinībēs dėina) bova atėdėngta naujė pluokštė. Ana skėrta žemaitiu kalbā pagėrbtė.

Tad torem jau paminkla ė žemaitėškam žuodiu.

Anuo idiejēs autuorė – do puofesorė: Žemaitiu kultūras draugėjēs pirmininks, arkitekts Žebrausks Algėrds ėr anuo pavaduotuos kalbėninks Pabrieža Jūzaps (ons tam paminklou parinka patius poikiausius žemaitėškus žuodius). Pluokštė sokūrė skulptuorios

Šimkevīčios Mindaugs.

(„Žemaičių žemė“, 2022 m. Nr. II)

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

Nu sena pasaulis žėnuojė, ka...

Jeigo nėižt kairi akės, jouksīs,
vuo jeigo dešėnie, kriuoksi.

Jeigo nėižt lūpas, gausi bučioutėis.

Jeigo nėižt kairi delna, piningū gausi,
jeigo dešini, toriesi dėdėliū išlaidu...

(„Žemaičių žemė“, 2022 m. Nr. 9)

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

Talūka - anu.
Karolisvas Pranasakaltā
siesvaj bēbtokoku

Talūka mēno anuvaldība

KĀP RAŠĪTĒ ŽEMAITĒŠKĀ?

Prēspauskēt klavētūras klavēša ALT ēr,
anuo neatleisdamē, sorēnkēt noruodīta
skaičiu kombēnacējē

Ā	ALT+0194
ā	ALT+0226
Ē	ALT+0199
ē	ALT+0231
Ī	ALT+0206
ī	ALT+0238
Ō	ALT+0212
ō	ALT+0244

Svarbiausias patarimas rašantiems žemaitiškai yra toks: rašyti reikia taip, kaip tariama ten, iš kur kilęs autorius. Pavyzdžiui, šiaurės žemaičiai dounininkai (Skuodas, Mažeikiai, Akmenė, Kretinga, Plungė, Telšiai) ir pietų žemaičiai dūnininkai (Varniai, Šilalė, Kelmė, Tauragė, Raseiniai) skirtingai taria dvibalsius uo, ie (duona – douna ir dūna, diena – dėina ir dīna).

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

CĪRULIELIS

Žemaitē, laikīkimies
stiprē ož ronku
I saugokiam kalba –
ton pavelda brongu!
Prėvaluom žemaitėškā
vēsē muokieti,
Vākā ēr anūkā kap
mas tor šnekietē.

Lukošienė Alduona (Rėitavs)
Iš kningas CĪRULIELIS (2016 m.)

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

RODOU ŽEMAITIJUO

**Plėkā ēšriedītē beržā...
Avietēs – tik pēlkas rīkštēs...
Stingst vondēnēnē dažā
Ont stagarū ožpernikštīu.**

**Ē deg Žemaitėjuo vēsuo
Gražiausēs uoranžēnēs ugnis,
Ē prausas mēgluo ē rasuo
Žalē nolakoutas broknēs.**

Lengvenienė Birotė, Rėitavs

zemaiciukalba.lt

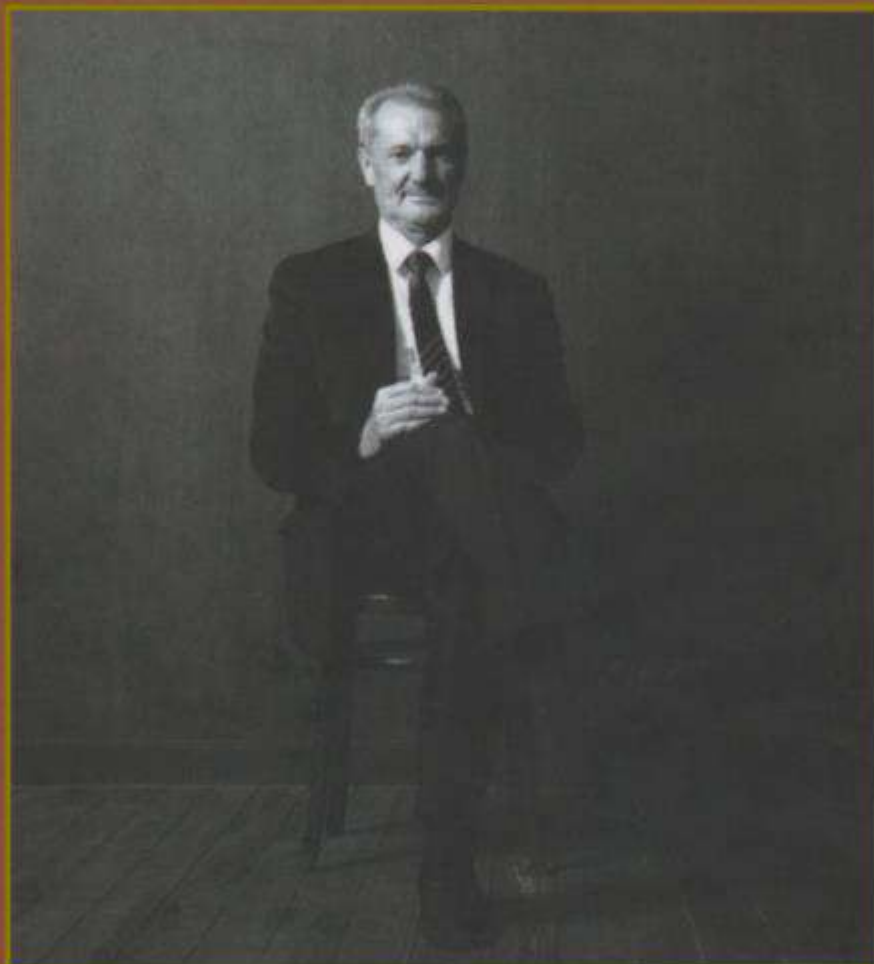
2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

TALIJA - CIVI,
KAROLINA Prasilasaitis
sveiki šėėėėėė

Tėėėėėėėėėėėėėė

*Eso Skouda žemės žmuogos.
Čia gėmiau, augau, bėngiau
pėrmėsius muokslus dabartinie
Žadeikė Proncėškaus gimnaziju.
Vėlniaus universitetė studijavau
lituanistėka ėr ėš karta pu studiju
parsėkraustiau i Šiaulius – ėia gėveno
ėr dėrbo Šiauliū universitetė jau 39
metus. Eso gomanėtarėniu muokslu
daktars, duocėnts. Īpatingā
dėdžioujous ėr džiaugous, ka vėsė
mona muokslėnė darbā ėr tĩriniejėmā
ĩr sosaistitė so gimtōjė žemaitiu kalbo.*

Juozas Pabrėža „ŽEMAIČIŲ KALBA IR RAŠYBA“

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

Talā, reģionā, apvidū

„Mums, žemaitems, vēns ēš tuokiū kertiniu ēr pamatiniu tuo savēta skērtingoma kūliu (akmēnu) īr gīva žemaitiu kalba, anuos poikiuosēs tarmēs ēr daugībē spalvingu šnektū šnektieliu...”

Gomanētārēniu muokslu daktars, duocēnts Pabrieža Jūzaps

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

Taliki, rejezo avybridyb

Kap tekėne metū laikā
Vēns po kēta daile rēit.
Je sudietomēm ī krūva
Ēr išeito cielē ratā.
Vo tei ratā – mūsa metā
Tempam vēsē ēššėjousē.
Ēr ī anus kuožnos kraunam
Vēsa sava metū prucē.

MONČIENĒ ALDUONA Skouds

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

Talsi, rajons novads

*Žemaitis nikumet nesotars diel kalbuos
nei so lietovio, nei so prūso ar latvio.
Lietova lai būn Lietova,
maišytējē – maišytasēs,
vuo žemaitē – žemaitēs.*

Būkem tēkrē ēr tvērtē žemaitē!

2022 – ŽEMAITIU KALBUOS METĀ!

Talsi rajona savivaldybė

*Je galite to, pakelk monėm
Paruodīk, ka ož kalna tuo
Tik dā vēina žiaurē graži žèima
Kap ē kėkvėina dėina
Mon tavės rēk
Mon tavės tavės...*

GENDVILAITĖ AUSTIEJA „Žiaurē graži žèima...
<https://www.youtube.com/watch?v=lqSfOYhctoE>